

INTERVIURI MAGISTRALE

CZU 821.135.1(478).09-31(047.53)(082)=135.1

**LEGATĂ CU FUNIA DE PĂMÂNT DE
LORINA BĂLTEANU – CARTEA ÎN CARE
NE REGĂSIM PARȚIAL SAU PLENAR¹**

Chiar dac-am fi la un pas de paradis,
ironia izbutește să ne îndepărteze de el.

Emil CIORAN

Alexandra TĂNASE (fostă profesoară de limba și literatură română, conducătoarea clubului „Lectură generoasă ” din cadrul Bibliotecii „Transilvania”): Mă bucur că la ședința de astăzi a clubului nostru avem un eveniment deosebit – discutarea cărții *Legată cu funia de pământ* de Lorina Bălțeanu. Cartea face parte din Programul „Chișinăul citește” (ediția a XXI-a).

La clubul nostru au venit în vizită și elevii de la Liceul „Gaudeamus” împreună cu doamna Liliana Orehovschi, profesoară de limba și literatură română. Mă bucur că în liceul în care eu am activat, se citește. Ne pare bine că este și autoarea, care a venit de la Paris. Cunoșteam că doamna Lorina Bălțeanu scrie poezie, dar nu știam că face și proză.

Am încercat să fac o mică analiză a acestei cărți pe teme și motive, deoarece am lucrat cizeci și doi de ani profesoară de limba și literatura română. Voi porni de la decodificarea titlului, pentru că este un titlu parcă mai bizar, neobișnuit, aproape un enunț. Metafora aceasta ne duce la gândul că ar fi vorba despre țărani noștri, care nu se pot despărți de pământ, deși țărani de astăzi nu mai sunt cei care au fost cândva. Acum, desprinderea de pământ este aparent mai simplă și mai ușoară. Tinerii noștri uneori mai uită că au un bunic sau o bunică undeva într-un sat și se duc în Italia, Anglia, America – peste tot îi găsim. Adică, dacă ești legat de pământ, într-un fel ești legat de tine însuși, de ființa ta umană, de starea de spirit specifică pentru fiecare om atunci când e născut, trăiește și moare.

¹ Instantanee de la ședința clubului de cititori „Lectură generoasă ” din cadrul Bibliotecii „Transilvania”, filiala Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”.

Romanul este o surpriză, este povestea vieții unei copile. Când am citit cartea, mi-am adus aminte de romanul scriitoarei franceze Simone de Beauvoir *Memoriile unei fete cuminți*. M-a marcat într-un fel motivul acela al ruperii de sat. Copila visa să plece din sat. Și noi, când am fost copii, tot am visat să plecăm – fie la Chișinău sau la Bălți. Pe parcurs, intuim că acest dor de ducă parcă nu este al acelei copile, care avea 5-7 ani, dar este dorul de ducă al generației prezente acum și aici în sală. Nu știu, câți din acești tineri și tinere, care sunt aici, se gândesc înainte de culcare: „Dacă termin eu 9 clase sau dacă termin bacalaureatul, sigur că mă duc”. Pentru că migrația în secolul al XXI-

lea devine o banalitate parcă, nici nu mai provoacă durere. Doar dorul pe care îl avem, acesta îl purtăm cu noi. Mulți dintre cei plecați nici nu se gândesc să revină. Pentru că acest dor de ducă, din punct de vedere al autoarei sau al personajului, este dorul de a cunoaște. A te duce nu înseamnă, pur și simplu, a pleca din casa părintească sau din satul natal, dar înseamnă a merge și a cunoaște lumea, a cunoaște alți oameni. Deci, este un drum al cunoașterii. Acesta este punctul meu de vedere.

Ceea ce mi-a plăcut foarte mult și m-a impresionat, este că vedem o copilă foarte sensibilă la tot ce se întâmplă în jur. Mi-a plăcut scena cotidiană cu tăierea porcului. Și noi, fiind copii, am asistat la asemenea scene în ajun de Crăciun sau la Paște. Tot ce este descris în cartea aceasta și ce ține de viața cotidiană din spațiul rural, e legat de niște momente parcă superstițioase. De fapt, sunt momente care dau răspuns la niște întrebări, deoarece copila din carte este la vârsta întrebărilor și găsește unele răspunsuri. Când se povestește despre zilele de secetă și obiceiul de „paparudă rudă”, de chemarea ploii, acolo este un moment când copila face o păpușică, o îmbracă, apoi o îngroapă. Important este aici altceva – o găselniță a autoarei, care pe mine m-a impresionat cel mai mult Atunci când toată procesiunea cu înmormântarea păpușii s-a terminat, a început o ploaie torențială, toți copiii au fugit și numai fetița aceea a rămas cu păpușa în ploaia aceea și nu știa ce să facă. Zice că

„din rochița mea i-am făcut umbrelă” și, până la urmă, cu mâinile, a săpat în noroiul acela și a îngropat păpușa. Adică, într-un fel, ea a fost aceea care a încununat această procesiune, acest ritual, care era necesar de dus până la sfârșit.

În acest șir de întâmplări noi vedem, de fapt, un destin al fiecăruia dintre noi. Deoarece fiecare s-a născut, a fost copil, apoi adolescent, a fost matur. Prin gura acestei copile autoarea ajunge și la o concluzie: fiecare om, fiecare persoană are un drum. Iată ce spune ea: „Fiecare drum duce undeva, unul duce la prisacă, altul la fermă, altul până la poalele pădurii și acolo se pierde în iarbă”. Aceasta vedea ea. Când a ieșit din sat, a mai văzut și alte locuri, alte dealuri, alte văi.

Poate că am ales acele momente, pentru că ele mi-au trezit niște amintiri ale copilăriei mele în satul meu, un sat foarte frumos din zona codrilor. Și, probabil, gândurile acelea ale copilei au fost atunci sau mai târziu și gândurile mele, numai că eu nu am fost în stare să scriu despre aceasta. Dar iată, doamna Lorina Bălțeanu parcă zice: ia așează-te și fă și tu o carte bazată pe niște amintiri, deoarece am și niște jurnale cu notițe, dar încă nu m-am decis să le adun într-o carte.

Liliana OREHOVSCHI (profesoară de limba și literatură română la Liceul „Gaudeamus”): Despre Lorina Bălțeanu am aflat, cu regret, nu demult. Dar consider că lectura este o necesitate, cartea te ajută să te regăsești pe tine însuși și e vitală. Eu am organizat, tot cu copii aceștia, în luna februarie, un recital de poezie scrisă de femei. Și, căutând cărți de poezie, am dat și de cartea aceasta, care e de proză, și am început s-o citesc. Am ajuns la concluzia că și aici era poezie – e un stil atât de elegant și atât de înduioșător ceea ce spune fetița aceasta, care e și narator și personajul cărții, încât nu-i

chip să n-o îndrăgești. Ea îți devine foarte dragă, pentru că e foarte sinceră și vorbește niște lucruri adevărate și reale, foarte credibile. Eu sunt ca un copil, care atunci când citește, întreabă pe cei maturi: „Dar chiar e așa, chiar e adevărat?”. Aș vrea să cred că nu e nimic fictiv, că nu trăiesc într-o lume paralelă cu a mea.

Nu e adevărat că orașenii nu înțeleg cartea, că nu le place conținutul pentru că nu au trăit la țară. Mulți din elevii mei nu au pe nimeni la țară și nu știu ce înseamnă „cuptoraș cu tizic” și trebuie să le explic. Le-am citit fragmente din această carte și ei au ascultat

Cu siguranță că pe cartea aceasta o s-o pun acolo unde e raftul cărților pe care le recitesc, ele îmi dau un fel de liniște, mă vindecă spiritual. E o carte de care mi-a fost dor.

cu interes. Cartea poți s-o citești de la mijloc, de la sfârșit, de oriunde. Fiecare capitol e o poveste aparte. Probabil, dacă o citești pe îndelete, o înțelegi mai bine.

Am citit la clasa a cincea astăzi, chiar de la început, cu personajul principal în burta mamei încă. Toți m-au ascultat cu

atenție. Cu siguranță că pe cartea aceasta o s-o pun acolo unde e raftul cărților pe care le recitesc, ele îmi dau un fel de liniște, mă vindecă spiritual. E o carte de care mi-a fost dor, deoarece am mai citit o carte asemănătoare de Otilia Cazimir – *A murit Luchi*, e una din cărțile mele preferate și am recomandat-o la toată lumea, am dăruit-o la mai mulți. M-am despărțit de *Luchi* din secolul al XIX-lea și m-am întâlnit în secolul al XXI-lea cu o altă Luchi, a dumneavoastră, dar din secolul al XX-lea.

După mine, titlul este explicabil: *Legată cu funia de pământ* – aș adăuga, *legată cu funia dorului*. Probabil, aceasta a adus-o

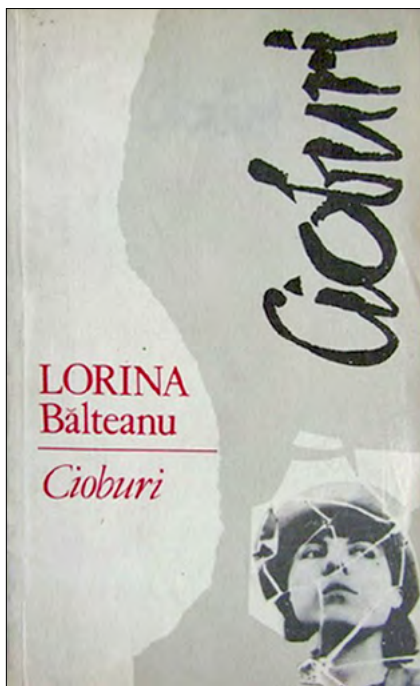

printre noi pe Lorina Bălțeanu, pentru că nu e ușor acum să circuli dintr-o țară în alta, fiind și războiul aproape.

Lorina BĂLTEANU: Mă bucur să particip în programul acesta, „Chișinăul citește”. Este o idee genială. Nu există nimic în lumea aceasta mai bun și mai puternic decât literatura, ca să vă formeze ca personalități, fiindcă viața nu constă numai din pâine sau alte bunuri materiale. Viața, de fapt, e trăirea noastră interioară și felul în care o simțim noi – aceasta este viața. Și numai literatura vă poate forma, numai literatura vă poate da răspuns la mai multe întrebări. Dacă nu vă place o carte, căutați alta. Numai literatura vă poate învăța să iubiți pe cineva, să conștientizați relația voastră cu părinții, cu ceea ce voi aveți mai scump pe lumea aceasta. Eu am să particip întotdeauna la programele acestea de lectură. De aceea, am și venit cu avionul ca să vă spun aceasta. Fiecare carte își are locul ei. Iar lectura ne face să ne îndepărtăm de maimuță, lectura ne valorifică emoțiile. Fiecare din noi trebuie să găsească mecanismul prin care el să se exprime. Unul poate să joace teatru, altul poate să scrie, altul poate să citească. Eu, în primul rând, vă invidiez că sunteți tineri. În al doilea rând, vă invidiez că aveți acces la carte și că aveți așa pedagogi care v-au adus aici. În general, iubiți viața, comunicați cât mai mult unii cu alții.

Eu am scris cartea aceasta matură, în controversă cu tot ce este și cu tot ce mi s-a întâmplat. Eu am avut o copilărie într-un sistem foarte închis. Aici sunt mai multe metafore. Nimeni nu s-a gândit vreodată cum trăiește copilul acolo, în pântecul mamei, și cât e de greu, când trebuie să se nască. Și iată am scris. Medicii știu că o doare pe mama atunci când ea naște. Dar cine știe cum îl doare pe copil când este născut? Poate, nu-i place, poate e prea multă lumină, când se naște. Dar nimeni nu-l întreabă. Deci, prima tragedie care se începe în viața noastră e că noi ne naștem. Deoarece încă nu știm nimic despre lume. Poate că nu am fost de acord că nu noi ne-am pornit pe drumul acesta. De aici, se începe conflictul, tot ce urmează mai departe în *Legată cu funia de pământ*. Eu nu sunt sigură că de pământul acela țărănesc. Prin „legată cu funia de pământ” am avut în vedere cordonul ombilical, pe care eu nu-l tai pe parcursul întregii cărți. Eu mă pornesc ca personalitate, ca om pe parcursul întregii cărți. Dar vreau să

Numai literatura vă poate învăța să iubiți pe cineva, să conștientizați relația voastră cu părinții, cu ceea ce voi aveți mai scump pe lumea aceasta.

atenționez să nu confundați persoana mea cu personajul. Émile Zola zicea că nu e obligatoriu să stai sub patul îndrăgostiților ca să descrii cum se face dragoste. Adică, un scriitor adună un bagaj mai vast decât unele amintiri.

Nu sunt eu eroina cum ar crede unii, aș vrea ca fiecare persoană să se regăsească acolo. Pentru mine acest roman a fost un exercițiu literar. Cartea nu este despre un anumit sat. Da, eu m-am folosit de satul meu ca un exemplu. Aceasta putea să se întâmple oriunde și într-un sat din America Latină, fiindcă cercuri închise există peste tot, relații care te sugrumă.

Nu e o carte obișnuită. De obicei, se scrie despre conflictul dintre părinți și copii. În cartea mea, dimpotrivă, mă

iubește mama, mă iubește tata, frații mei mă leagă pe picioare. Uneori, și dragostea poate sugruma, și dragostea poate fi sufocantă. Adică, voi, cei de la Chișinău și nu numai, o să citiți cartea și o să vă puteți regăsi în ea și o să vă puneți întrebări. O să mă găsiți pe Facebook și dacă o să mă întrebați ceva, o să vă răspund.

Eu sunt o tipă care iubesc oamenii. Un scriitor scrie ca să fie citit. Acum, la editură se pregătește volumul meu de poeme. Poezia rămâne poezie. Am crezut și cred că poezia este forma superioară de exprimare umană, dar oamenii o citesc puțin. Categorie, noi scriem ca să ne împărtășim cu cineva. La un moment dat, am ajuns la concluzia: de ce să nu încerc și altă formă, să mă exprim așa ca să fiu înțeleasă de mai multă lume? Sigur, romanul meu este destul de

Am crezut și cred că poezia este forma superioară de exprimare umană, dar oamenii o citesc puțin.

poetic, ca să rămân fidelă genului literar, dar am încercat să folosesc un limbaj simplu și adecvat timpului pe care l-am trăit atunci, adecvat situației politice. Voi, acum, știți că limba pe care o vorbim e româna, deși unii îi mai zic

moldovenească. Noi atunci ne căutam identitatea, eram la universitate și tot mă întrebam: „Cine-s eu, câine sau ogar, îs româncă sau altceva?”. Eu știam, dar cei din jur nu voiau să accepte adevărul.

Eugenia GALAI (fostă profesoară la Liceul „Petru Zadnipru”): Prima pagină lecturată m-a dus cu gândul la titlul romanului și ombilicul m-a dus la gândul că avem aceeași intuiție. Aici e ceea ce ne leagă cu Cel de sus pe noi, cei de pe pământ. Și mi-a plăcut și motivul drumului – este motivul inițierii. Cum Harap Alb a fost trimis ca să treacă prin toate greutățile, așa și fetița aceasta: de mică, ea a încercat să pătrundă în tainele celor mari. Aici sunt toate acele trei etape ale vieții: Nașterea, Botezul și Moartea. Și toate învăluite prin mintea unui copil și viziunea unui copil, dar sunt atât de mature și atât de reale. Copiii aceștia, sigur, nu pot ști ce înseamnă expresia „Întotdeauna gata!”. Eu, de exemplu, am fost președinta unității pionerești. Când mă întâlneau copiii, trebuia să-mi spună: „Întotdeauna gata!”. Și eu răspundeam aceasta: „Întotdeauna gata!”.

Lorina BĂLTEANU: E cam ceea ce se petrece acum în Rusia, când mama își trimite copilul la moarte și nu-i pare rău...

Eugenia GALAI: În romanul acesta este o scenă poetică atât de frumoasă: atunci, când ea vorbește cu luna și se gândește că luna o vede pe ea. Și iarăși, e același motiv al drumului – legată cu funia de pământ, adică și fetița se leagă cu funia de pământ: „De cum răsare luna, își sprijină fața rotundă în șalince moi prin fereastra mea la mine să vadă ce fac, se bucură că încă n-am plecat”. Iar dorul de ducă: „Ca și mine, luna are pete albe pe față. Eu pe ale mele le-am frecat cu cenușă, dar nu mi-a trecut”. Atâta spirit și, mai ales, că e și o situație comică, o spune nevinovat și te îndeamnă mai departe să citești: „așa-i Firea, bunica mea ghilea zolnicele după țesut”. Deci, sunt lucruri cunoscute pentru mine. M-a impresionat și următorul pasaj: „Ca și mine, luna a plecat de acasă. Ca și mine, legată cu funia de pământ”. Iată că, probabil, aceasta legătură dintre univers și cel care ne-a zămislit pe noi, oamenii, ne face să ne gândim că din pământ ne-am născut și în pământ ne ducem.

Poate că am privit puțin altfel acest roman postmodernist, care abundă în detalii. De exemplu, n-aș fi atras atenția, dar când mama fetei se duce să vadă dacă nu i-a ieșit pușorii, ea schimbă oule și mama așteaptă o zi, așteaptă două și abia atunci și-a dat sama, când să facă pasca. Mi-a plăcut și episodul cu tanti Raia, bibliotecara, care a fost deportată în Siberia. Sunt niște detalii artistice, care m-au cutremurat. A rămas cojocul tatălui ei acasă, dar dacă îl avea în Siberia, când era acolo, poate n-ar fi răcit, adică ar fi avut și ea copii. Ce bucurie este mai mare decât a avea copii! S-a întors la casa ei părintească, unde acum este biblioteca și sunt cărți multe, dar ele își așteaptă rândul să fie citite.

Dorul de a pleca din sat al fetei ne duce și la tanti Muza de la București, care i-a spus atunci, când a zis că vrea să plece cu ea, că hotarele sunt păzite de soldați cu arme: dacă te duci încolo, înapoi nu mai vii. Doamna Alexandra Tănase a vorbit despre drumuri, dar mie mi-a plăcut drumul acel bătătorit de tălpile goale ale țăranilor și faptul că fetița dorea să meargă pe drumul pe care nu l-a văzut niciodată, tindea spre tot ceea ce este nou. Ea căuta să descopere lumea din jurul ei. Aș remarca și exemplu cu Nistru – curgerea ireversibilă a timpului. Curge Nistru – așa curge și viața acestui popor. Și Onache Cărăbuș, eroul drușian, avea dragostea de pământ. Oriunde se ducea, lua câte un bulgăre. Aici este o altă viziune despre pământ. A fost ceva nou pentru mine, a fost o surpriză.

Acum, citesc mai mult literatura religioasă. Am citit o carte intitulată *Iubirea și dragostea de aproapele*. Dacă ar citi-o fiecare dintre noi, lumea noastră s-ar schimba radical, n-am avea nevoie de bombe, n-am avea nevoie de rachete. Noi toți suntem creați de Dumnezeu ca să trăim în liniște și pace. Vă mulțumesc pentru această carte. Cred că ați scris ceva nou care ne caracterizează pe noi ca popor. Eu vă cunosc de la facultate, de când ați fost studentă.

Elena PENU (pensionară, de profesie contabilă): Cartea am citit-o mai demult. M-a impresionat absolut totul. Concomitent, am citit altă carte: *Fetița care se joacă de-a Dumnezeu*. În cartea Lorinei Bălțeanu, fetița se naște, vede cum trec toate etapele vieții. Și ea vrea să plece de pe pământul acesta, de la casa aceasta, de la frații ei. Ea vrea să se ducă să vadă lumea. Dar în *Fetița se joacă de-a Dumnezeu* îi cu totul altă tragedie: este joaca de-a Dumnezeu. Eroina spune că face aceasta numai ca să vină mama acasă, să se întoarcă mama din Italia. Plângi, citind romanul. Aici, citești ceea

ce a dorit fetița aceasta de mică, de când s-a născut până a crescut mare. Și totuși, eu cred că ea a plecat din sat.

Noi, aceștia de anii mei, ne-am regăsit în acest roman. Mai ales în momentul cu tanti Muza. Eu sunt aici cu sora-geamănă. Sora tatălui meu trăia, la fel, în România, la Buzău. Și ea venea la noi cu lămâi, cu portocale, cu ulei în carafe de sticlă. Noi toți, care am avut rude în România, așteptam să vină, să ne aducă hăinuțele acelea frumoase. Această carte m-a întors cu amintirile la vârsta când aveam și eu 5-6 ani. Și am rămas plăcut surprinsă că scriitoarea a găsit modalitatea să redea în detalii acele vremuri de cândva.

Nu există cărți pe care le citești și să nu iei ceva folositor din ele. Aici e viață, în romanul dumneavoastră. Eu vă mulțumesc mult și vreau să vă spun că mi-am amintit de toate momentele din copilăria mea. Nu poți să citești un capitol și să nu reflectezi.

Elisaveta DODON (bibliotecară la Colegiul Financiar-Bancar din Chișinău): M-am regăsit în toate povestirile, mai ales în cea cu tăierea porcului. Pe mine mă alungau de acasă, pentru că eu plângeam, când se tăia porcul. Mi-a plăcut cum fetița a făcut un gest frumos, a ascuns inima porcului în pământ. Părinții au învinuit-o pe vecină, dar câinele a scos inima și ei au aflat cine a făcut pozna. Am remarcat-o și pe baba Dochia – în fiecare sat este câte o babă Dochia. Și pe mine m-au dus la descântat la o babă Dochia, care mi-a dat niște ceai din ierburi să beau, și m-a lecut. Mi-a plăcut și faptul că mătușa era bibliotecară și mama ei dorea și ea să lucreze la bibliotecă.

Liliana OREHOVSCHI: Doamna Bălțeanu, a existat într-adevăr un jurnal pe care copiii l-au citit în clasă la finalul cărții?

Lorina BĂLTEANU: Nu, eu nu am avut jurnale. Am încercat de câteva ori, dar de la a treia pagină am sesizat că mint: am început să scriu frumos și, văzându-mă că mint, n-am mai scris. E un

moment literar. Un critic francez, când a apărut cartea în Franța, în limba franceză, a făcut o paralelă cu baba Dochia, dar, de fapt, nu eu sunt autoarea, ci baba Dochia – cea care tămăduiește rănilile. Nu știu dacă anume cu ierburile acelea, dar are talentul de a face psihoterapie și de-a tămădui omul cu ajutorul cuvântului.

Liliana OREHOVSCHI: Baba Dochia e fiica lui Decebal, care a urcat în ceruri și ne scutură cojoacele în luna martie.

Lorina BĂLTEANU: Are mai multe semnificații, dar eu mă văd mai mult baba Dochia, decât fetița, și sunt un observator de la o parte. Am o memorie vizuală bună...

Andrei VIZIRU: Am înțeles-o acum mai bine pe Lorina Bălțeanu, după lectura cărții ei de proză și din cadrul discuției de azi. O cunoșteam mai mult ca poetă, deși și în această carte se simte firea ei poetică,

cu toate că are o scriitură directă și ironică, pe alocuri cu referire la modul de a fi al omului de la țară. Aș fi dorit să văd în această carte mai mult optimism sau niște situații mai luminoase. Acestea ar fi, din start, două observații.

Totuși, cartea e captivantă. Suntem cam de aceeași vârstă. M-am regăsit și eu în unele situații: și în scena cu acel cuptoraș, și în cea cu tăierea porcului, chiar dacă e scrisă prin prisma unei fetițe. Mi s-a părut că am găsit deznodământul cărții la final, când se citesc acele file din jurnal. Dar iată, am aflat acum că, de fapt, e o ficțiune artistică.

Tentația aceasta, dorul de ducă al fetiței, ca un leitmotiv, îl găsim pe întreg parcursul cărții. Deși e specific pentru mai toți copiii, aici devine o obsesie. Începând cu pagina 23: „Mi-e teamă că o să-mi spună și mie mama, când o să crească. Și atunci n-o să pot pleca în lumea mare”. După care urmează: „Banii mei sunt pentru altceva. Pentru când o să plec în lumea mare...” (p. 49); „Mi-am luat rămas bun de la ea pentru totdeauna, fiindcă știam că într-o zi o să plec și eu de aici și n-o să mă întorc niciodată.” (pag. 52); „Parisul ista e ca o bubă în cap... Numai la asta mă gândesc toată

ziulica, cum să ajung să-l văd... Așa de mult vreau să plec, că aș fi de acord să mă mai nasc încă odată. Dar mai frumoasă. Ca să mă ia tanti Muza cu dânsa la Paris.” (p. 81); „La sfârșitul zilei număr toți banii și, ca să nu mă încurc, scriu pe hârtie câți trebuie să-i dau tatei și câți îmi rămân mie. Pe-ai mei îi mai număr odată și-i pun la grămadă, să am destui pentru drum, când o să plec, în sfârșit, în lumea mare.” (p. 92); „Când o să plec, o s-o iau cu mine” (p. 105); „Când o să plec și eu în lumea mare, o să mă duc singură.” (p. 107); „Dacă tot vreau să plec în lumea mare, trebuie să fiu slabă și frumoasă, să mă mărit cu un străin, care m-ar duce departe. Altfel, o să rămân țarancă la țară, ca ea.” (p. 114); „Ca să plec în lumea mare, trebuie să ai bani. Dacă nu ai bani, stai acasă și mănânci răsărită pe cuptor...” (p. 115); „Dacă aș fi fost tot așa de frumoasă, nici în ruptul capului nu m-aș fi măritat cu un agronom, fie el și cel mai frumos flăcău din toată lumea... Ba chiar nu m-aș fi măritat deloc. M-aș fi dus la Paris.” (p. 117); „Mama a rugat-o pe nana Raia să nu iasă la pensie până nu termin eu școala și să-mi țină locul de bibliotecară... Crede că dacă o să plec în lumea mare, o să mă prăpădesc... Mă bucur și eu că nu mă pune să-mi fac temele pe acasă, dar bibliotecară totuna n-am de gând să mă fac.” (p. 128); ”Pag.146: „Într-o zi, Jenea mi-a spus că mai zăbovește, fiindcă s-a îndrăgostit. Cum poți să schimbi plecarea în lume pe un iubit?” (p. 146); finalul cărții: „Nimănui nu-i pasă ce simt. Nici mie nu-mi pasă ce cred ei despre mine. Măine plec.” (p. 150). În lumea mare, vom adăuga noi – fie la Chișinău, Moscova sau Paris.

Pentru a face o concluzie finală, voi recurge la o referință critică a Simonei Popescu de pe coperta a patra a cărții *Legată cu funia de pământ* de Lorina Bălțeanu: „Ceea ce o deosebește pe Lorina Bălțeanu de mulți alți autori / multe alte autoare de azi, este scriitura – densă, intensă, senzorială, poetică. Ca și în poezie, ea lucrează cu detaliile, cu emoția și cuvintele ca un bijutier, creează microstructuri ale (i)realității imediate (cum ar fi spus M. Blecher), care licăresc continuu – și au darul de a emite lumina unei profunde, tulburătoare înțelegeri”.

Într-adevăr, cartea te atrage anume prin această cunoaștere a vieții și prin descrierea poetică inedită, dar, în același timp, tranșantă, tragică și dură a vieții rurale, mai ales văzută de la distanță, parcă de la înălțimea Turnului Eiffel din Paris, pe care am avut și eu ocazia să-l văd anul trecut, cei drept fugitiv, fiind în trecut

prin Paris. Destinația mea era un orașel de lângă Lion, unde locuiește fiul meu. A fost și acesta poate pentru mine un vis din copilărie să ajung în Franța, deși nu era o obsesie. Din satul de baștină Costuleni, raionul Ungheni, cunoșteam că, în perioada sovietică, printre primii care au văzut Parisul a fost Ion Corneleac, erou al muncii socialiste. Iar mai târziu, după anii 2000, am aflat că am avut și un consătean Vasile Pavelcu, care, în perioada interbelică, a învățat la Sorbona și a activat ca profesor de psihologie la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, apoi devenind membru titular al Academiei Române ...

Lorina BĂLTEANU: Să vă spun un banc. Pe regretatul interpret de muzică populară Nicolae Sulac l-au chemat la securitate, atunci când se duceau la Paris, și i s-a spus: „Să vă purtați acolo frumos, la Paris, și să nu vă mirați”. Și se duce autobusul cu artiștii de la noi în Franța, se oprește la Notre-Dame de Paris. Se coboară moldoveni și Nicolae Sulac, ridicând ochii spre catedrală, zice: „Ce văd eu, dar nu mă mir, nu mă mir...”

Andrei VIZIRU: Nu m-am mirat nici eu prea mult, ca să zic mai în glumă mai în serios, însă am avut ocazia să remarc respectul francezilor față de trecut, față de clădirile vechi. Am vizitat și o grădină a poezilor, situată, surprinzător, la mansarda unui castel medieval, unde cândva au pictat artiștii plastici, care au pus bazele impresionismului. Tot anul trecut, în acele zile, când am fost în vizită la fiul meu, am participat la un picnic cu fiul și rudele soției lui, care era din partea locului, cât și la un pescuit la un iaz dintr-o pădure. Și aici, vreau să spun că mai avem mult până a ajunge la cultura oamenilor de la țară din Franța de a se odihni în mijlocul naturii.

Revenind la carte, chiar dacă începutul ei, cât și alte pasaje, ar putea să șocheze pe unii prin unele detalii, cartea oricum se citește

cu interes, captează cititorul, mai ales pe cel care a locuit la țară. De fapt, aceasta e tendința literaturii contemporane, postmoderne și fracturiste: să surprindă cititorul prin detalii, printr-un limbaj direct, fără perdea, să capteze cititorul cu orice preț. Cum s-ar zice, scopul scuză mijloacele. Totuși, se simte în carte că Lorina este poetă. Felicitări autoarei cu ocazia apariției acestei prime cărți de proză. Așteptăm să ne surprindă plăcut și pe viitor.

Parascovia ONCIU (directorul Bibliotecii „Transilvania”, filiala Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”): Dorul acesta de ducă din sate a persistat la generația noastră. Doamna Bălțeanu e mai tânără decât mine, dar tot în sat m-am educat. Și este adevărat că, pe timpuri, nu puteai ieși ușor din sat. Pur și simplu, să te duci undeva. Se dădea buletin de identitate doar la cei care se duceau la studii. Doamna Bălțeanu, nu v-am întrebat de ce nu i-ați dat nume copilei din carte?

Lorina BĂLTĂEANU: Pentru ca fiecare dintre voi să se identifice cu ea.

Parascovia ONCIU: Aș vrea să accentuez că nu era atât de ușor să te duci din sat. Dragostea aceasta a copilei pentru tanti Muza, care vorbea de Paris dar, de fapt, nici n-a fost la Paris, mi-a amintit de învățătorul meu de franceză din școală, care atât de mult ne-a vorbit despre Turnul Eiffel, că toți eram îndrăgostiți de acest oraș. Dar să plecăm, nu era posibil. Tinerii care sunt aici au avut și au șansa să plece. Oricum, gândul acesta al fetei de a pleca undeva, de a schimba ceva în viața ei, m-a captivat pe parcursul întregului roman.

Alexandra TĂNASE: La finalul discuției noastre, aș vrea să fac niște concluzii. Inițial, când am răsfoit cartea, am avut impresia că nu este roman, ci o culegere de nuvelete. Apoi mi-am dat seama că este un roman, reieșind din tematica abordată și din acest personaj care crește.

Prima lectură pe care o fac e una de cunoaștere a conținutului, a doua deja e cu însemnări, cu notițe, cu semne, cu teme. Și am depistat câteva teme, pe care le găsim în toate literaturile și în toate tipurile de scrieri. Este vorba de tema copilăriei, fiindcă nimeni dintre noi n-a putut sări aceste trepte ale copilăriei. Atunci când suntem copii, nici nu știm exact ce dorim, cum va fi viața noastră. Copilăria este eternă, dar este și imprevizibilă. Sigur că o copilărie depinde și de părinți. Și noi găsim, pe parcursul lecturii, că părinții sunt esența. Din pomul bun iese și rodul bun. Iar în cazul nostru,

vedem că avem niște părinți simpli. Poate, nu prea docti în ale educației. Dar educația noastră era fundamentală. Era prin exemplu. Părinții munceau – munceau și copiii. Părinții se duceau la biserică și se rugau, se duceau și copiii. Modelele au fost atunci esența educației. Astăzi, când 50 de procente din părinții copiilor sunt plecați, modelele dispar, ele în stradă – cu droguri și cu alte chestii, și avem o societate cam dezorientată. Eu nu zic că sunt răi copiii de astăzi. Ei sunt buni. Important, cine este alături de ei. Copila aceasta din cartea Lorinei Bălțeanu a avut alături niște părinți, a avut niște vecini, a avut niște consăteni, care erau modele și nu trebuia nimeni să-i spună ce să facă. Ea vedea, cum trebuie să procedeze și cum nu.

O altă temă este tema familiei – temă larg discutată în literatura română. Copila aceasta a trăit într-o societate închisă și era greu de trăit.

Lorina BĂLȚEANU: Eu vreau să vă contrazic. Cartea mea e plină de violență, e plină de tragism: că beau țărani vinul cu căldura; că toți colegii mei de clasă pe care îi descriu, îi bătea tatăl lor cu cureaua. Deci, noi suntem crescuți într-o zonă și într-o societate cu foarte multă violență, cu foarte multă nedreptate. Toată literatura noastră în perioada sovietică ne-a indus în eroare, a descris viața în roz că noi suntem extraordinari. Nu este adevărat, n-au plecat 50 de procente de părinți în străinătate. Și acum sunt probleme. Problemele acestea au existat și în America Latină, și în Ucraina, și în Rusia. Nu este cu nimic moldovenesc nici mai bun, nici mai frumos, nici mai nobil. Este o societate în care oamenii trăiesc, se nasc, se bat copiii. Și noi, în satele noastre, am avut de toate și la vârsta mea, și acum. Am avut și omoruri, și trădări, și amante, copii apăruiți din flori și acuma sunt. Eu am mai scos din manuscris, pentru că unii mi-au spus că e prea violentă cartea. Eu nu am vrut să descriu situația unui sat, ci a lumii în genere. În jur, viața e violentă. Și atunci viața era violentă...

Alexandra TĂNASE: Eu am încercat să văd partea bună a lucrurilor...

Lorina BĂLȚEANU: Dar eu de toate acestea vreau să mă rup...

Alexandra TĂNASE: Eu am avut o copilărie bună și un tată foarte bun...

Lorina BĂLȚEANU: Și eu am avut...

Alexandra TĂNASE: Pe mine, nimeni nu m-a bătut, am avut vecini foarte buni...

Lorina BĂLTEANU: Părinții mei, la fel, m-au iubit foarte mult și frații mei sunt geloși că mă iubesc cel mai mult pe mine. Eu de iubire am fugit, de cerc închis am fugit, de tradiții, că tradițiile sunt niște talaghire la picioare. Am intervenit, pentru că aici e un club de discuții. Chiar dacă n-aș fi scris cartea aceasta, aș fi discutat despre anumite chestii.

Alexandra TĂNASE: Am trăit și eu o viață, au fost și greutăți, dar întotdeauna m-a salvat că am văzut și am

trăit și lucrurile frumoase. M-am străduit să iau în brațe ceea ce e frumos și de aceea mi-a fost ușor. Violență era. Înseamnă că am fost o norocoasă, că nu m-a bătut nimeni niciodată. Am avut o familie-model și școală-model...

Lorina BĂLTEANU: Și nu v-au scos niciodată în față, la careu...

Alexandra TĂNASE: M-au scos. Într-un an în ajunul Paștelui, am fost la biserică. Și a venit directorul adjunct și ne-au scris pe toți într-un caiet: care am fost în Noaptea Învierii la sfințit pasca. Și a doua zi, ne-au scos la careu și au spus că ne pune nota patru la purtare, la chimie și la istorie, că noi credem în Dumnezeu și nu în știință. Dar părinții mei au zis: „Credeți mai departe în Dumnezeu, că El o să vă ajute – nici istoria, nici chimia n-o să vă ajute...”

Lorina BĂLTEANU: Ați avut noroc de părinți foarte buni.

Alexandra TĂNASE: Și aceasta ne-a salvat.

Lorina BĂLTEANU: Eu m-am folosit de timpul acela, anii '60-'70 ai secolului trecut. Eu acum scriu, de fapt, o altă carte – despre o orașeancă. Eu sunt, în general, împotriva ca să mai existe sate. Trebuie să existe doar câteva sate. Am să întreb pe doamnele, care sunt aici: de ce nu ați rămas la țară? Fiindcă ați dorit să vă duceți la studii. Dar noi vrem să păstrăm satele, ca cineva acolo să rămână fără apă, fără veceu în încăperi. Când este rațiune economică, trebuie ca satul acela să producă. Aceasta o să se întâmple în timp. Dar așa, să păstrăm mecanic niște sate, fiindcă a scris Druță frumos despre dânsele, nu-i normal.

Ecatерina URĂTU (poetă): Doamnă Bălțeanu, în ceea ce privește situația satelor, un literat o descrie prin prisma personajelor:

ce este bun și ce este mai puțin bun. Vorba e că satele sunt spre dispariție, nu au perspectivă...

Lorina BĂLTEANU: Eu aceasta înțeleg...

Ecaterina URĂTU: Dar, cu timpul, pot apărea aceste perspective. Eu nu sunt de acord cu opinia dumneavoastră, când ați zis ca satele să dispară...

Lorina BĂLTEANU: Nu să dispară, ci să fie mai puține, fiindcă ele sunt pustii, cele care sunt. Iar așezările sătești trebuie să fie mai moderne. Și în Franța au dispărut satele. De fapt, ceea ce facem noi acum este o discuție mult mai importantă decât cartea mea. Este o discuție despre societatea noastră contemporană, noi fiind în procesul schimbărilor. Sigur, pe cineva îl doare un fenomen, pe altul – altceva... Momentul istoric e foarte important. Toate discuțiile acestea e bine că le avem și e bine că ne spunem punctul nostru de vedere. Poate, din cinci sate să facem numai unul, să-l construim corect, să-l facem corect și să aibă condiții ca la Chișinău... Visul meu e să ajungem ca satul să nu se deosebească de oraș.

Eugenia URĂTU: Dacă e să revin la literatură, doamnă Bălțeanu, în tinerețe, am citit cartea dumneavoastră de poezie *Cioburi*. O am și acum acasă, la Peresecina, Orhei. Poezia mi-a plăcut, dar referitor la prima carte a dumneavoastră de proză, din

cea ce am înțeles eu, e un roman bazat pe realitate. Și realitatea nicidecum nu e înfrumusețată, e redată așa cum este ea, văzută cu ochi de copil. Dar parcă ochii ceea de copil ar fi mult prea maturi. Prin prisma amintirilor, înțelege să redea atât de dramatic, drastic chiar situația în care s-a trăit atunci.

Consemnasem și eu motivul drumului. Și acolo e foarte interesant, când copilul vrea să descopere atât de mult lumea, încât el nu vrea să meargă niciodată pe același drum. El vrea să vadă noul, e setea de cunoaștere a copilului. De câteva ori, autoarea accentuează gândul că toate drumurile duc undeva. Aici am putea vorbi foarte vast, fiindcă drumul esențial pe care ni-l alegem ne marchează destinul, ne marchează viața.

La prima impresie, când începi a citi, ți se pare că e o carte fragmentată, dar cartea e unitară, e un destin trecut prin timpurile celea hidoase. Desigur, poate am vrea să vedem în carte și situații mai frumoase, ceva mai luminos, dar așa au fost timpurile. Foarte mult mi-a plăcut momentul cu luna.

Consider că de părinți a depins formarea noastră ca personalități. De exemplu, în familia noastră, părinții fiind tot timpul ocupați cu grijile pământului, ne-au dat descătușare totală. Noi eram liberi toată ziua să facem ce vrem noi. Dar aș vrea să zic că noi nu avem cunoștințe destule ca să creștem copii descătușați, copii cu gândire liberă, ca să se poată manifesta. Pentru că atunci când copilul e descătușat, e creativ. Și în contextul acesta, lectura îl poate ajuta foarte mult. Noi însă trebuie să conștientizăm că e necesar să schimbăm societatea, să avem oameni cu altă mentalitate. Cum am putea noi schimba mentalitatea, când omul nu citește, când omul sărmanul îi preocupat de problema existențială, când el n-are minimul necesar pentru trai, când sunt o mulțime de televiziuni și mai toate de stânga, când la aceste televiziuni predomină discuțiile pe teme politice cu diferite puncte de vedere ca să mimeze pluralismul, iar omul simplu nu se poate orienta în această avalanșă de informație și este ușor de manipulat.

Doamna Bălțeanu, înțeleg ce ați dorit să spuneți, dar avem copii minunați. Am editat 6 cărți scrise de băiatul meu, Dorin Urătu, în memoria lui. Și, în virtutea acestui fapt, am mers să le promovez la licee. Avem copii excepționali și pedagogi buni. Nu suntem toți totuna, dar vom avea o societate frumoasă. Păcat că mulți pleacă peste hotare. Dar, cu referință la romanul în discuție, e o carte bună, captează interesul. Vă doresc succes, să trăiți mulți ani, să scrieți multe cărți.

Alexandra TĂNASE: Am ajuns la finalul discuției. Suntem la una din primele etape ale Programului „Chișinăul citește”. În luna

octombrie, va fi etapa a doua – la Biblioteca „B.P. Hasdeu”. Până atunci, noi, cei de la clubul nostru de lectură și elevii de la Liceul „Gaudeamus”, va trebui să revenim la carte, să o recitim, să descoperim alte valențe ale ei. Acum, ne-am spus părerile, poate, în grabă, și am avut și unele divergențe. Ați spus că e un roman al marilor violențe, dar eu am încercat să văd partea frumoasă a unei copilării inocente și dorința de a cunoaște, de a porni la un drum inițiativ, de a cunoaște lumea. Lumea nu se cunoaște din sărutările pe obraz sau prin neteziri. Ea se cunoaște și prin căderi, prin gropi, și prin dorința de a te ridica și de a porni mai departe. Cam aceasta ne învață cartea: să nu ne oprim la jumătatea drumului.

Vreau să mulțumesc autoarei, Lorina Bălțeanu, că ne-a onorat cu prezența, deoarece cărțile care se selectează pentru acest proiect prevăd și faptul ca alături de noi să fie un autor viu, contemporan și nu un clasic, cum ar fi Preda sau Rebreanu. Și este foarte bine, când autorul vine la cititori.

Parascovia ONCIU: La acest club al nostru participă, de regulă, persoane de o anumită vârstă. Suntem vreo 20 și ceva de persoane și discutăm cărțile unor scriitori. Acum, discuția a fost cam aprinsă, pe alocuri și în contradictoriu și s-au abordat și alte teme. În această carte ne-am regăsit cu toții, într-o măsură mai mare sau mai mică. Schimbarea e binevenită pentru oricine. Sperăm ca și la noi în Republica Moldova vom reveni la normalitate, deși, de treizeci și ceva de ani, tot încercăm să depășim unele obstacole și nu am reușit să obținem rezultatele scontate. Vă doresc succese și întâlniri cu cititorii prodigioase pe viitor.

Lorina BĂLTEANU: Eu îmi cer scuze că sunt uneori directă, dar vă mulțumesc și vă admir că vă puteți aduna odată pe lună. Nu știam că există așa ceva în Moldova. Dacă vă pot ajuta cu ceva, sunt la dispoziția dumneavoastră. Mi-a plăcut discuția de astăzi, chiar dacă am avut diferite puncte de vedere și am discutat și în contradictoriu. Mai mult a fost bucuria mea că v-am descoperit eu pe voi.

*Consemnare: Andrei VIZIRU, jurnalist Radio Moldova
Fotografii: Biblioteca „Transilvania”*